

Téma 26 - Svátost manželství

„Manželskou smlouvu, kterou muž a žena vytvářejí mezi sebou celoživotní společenství, zaměřenou ze své přirozenosti k dobru manželů, plození dětí a jejich výchově, povýšil Kristus Pán mezi pokřtěnými na svátost“ (Kodex kanonického práva, 1055 §1).

1. Manželství v Božím plánu

„Sám Bůh je původce manželství.“¹ Niterné manželské společenství muže a ženy je posvátné a je uspořádáno vlastními zákony stanovenými Stvořitelem, které nejsou závislé na lidské libovůli.

Manželství jako instituce není neoprávněný zásah do intimních osobních vztahů muže a ženy, ale vnitřní nezbytnost samotné manželské smlouvy lásky: je to jediné místo, které umožňuje, aby láska mezi mužem a ženou měla manželský charakter,² to je láska, která volí a pojímá dobro celé osoby opačného pohlaví.³ Tato vzájemná láska mezi manželi „se stává obrazem absolutní a nepomíjivé lásky, jakou Bůh miluje člověka. V očích Stvořitele je to dobré, velmi dobré. A tato láska, které Bůh žehná, je určena k tomu, aby byla plodná a uskutečňovala se ve společném díle ochrany stvoření: „Plodte a množte se, naplňte zemi a podmaňte si ji“ (Gn 1,28)“ (Katechismus, 1604).

Prvotní hřích vnesl do původního společenství muže a ženy rozkol a oslabil mravní povědomí o jednotě a nerozlučitelnosti manželství. Starý zákon v souladu s Božím výchovným způsobem nekritizuje polygamiu patriarchů, ani nezakazuje rozvod; avšak „proroci viděli smlouvu Boha s Izraelem jako obraz výlučné a věrné manželské lásky (srov. Oz 1–3; Iz 54.62, Jer 2–3.31; Ez 16, 62; 23) a připravovali svědomí vyvoleného národa, aby hlouběji chápal jedinnost a nerozlučitelnost manželství (srov. Mal 2, 13–17)“ (Katechismus katolické církve, 1611).

„Ježíš Kristus nejenom obnovuje prvotní řád, jaký chtěl Bůh, nýbrž dává milost žít manželství v nové důstojnosti svátosti, která je znamením jeho manželské lásky k církvi: „Muži, každý z vás ať miluje svou ženu, jako Kristus miloval církev“ (Ef 5,25) (Kompéndium, 341).

„Mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí“ (Kodex kanonického práva, 1055 §2).⁴

Svátost manželství rozmnožuje posvěcující milost a uděluje specifickou svátostnou milost, která zvláštním způsobem působí na celý manželský život,⁵ především na lásku manželů.⁶ Všeobecné povolání ke svatosti je pro manžele specifikováno „přijatou svátostí a uskutečňuje se ve vlastním rámci manželského a rodinného života“.⁷ „Manželé jsou povoláni, aby své manželství a sebe posvětili; proto by bylo nesprávné, kdyby svůj duchovní život prožívali vně nebo na okraji domácího života. Rodinný a manželský život, péče o děti a jejich výchovu, úsilí zajistit obživu rodiny a zlepšit její finanční postavení, společenský styk s druhými lidmi, to všechno – tak lidské a všední – je právě to, co křesťanští manželé mají pozvednout na nadpřirozenou rovinu.“⁸

12. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 48.

2Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 22–XI–1981, 11.

32. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 49.

4„Neboť křtem byli muž a žena jednou provždy zapojeni do nové a věčné smlouvy, do snoubenecké smlouvy Krista s jeho církví. A pro toto nezrušitelné zapojení je důvěrné společenství života a lásky v manželství, založené Stvořitelem, povýšeno, je spojeno se snoubeneckou láskou Kristovou a je posíleno a obohaceno jeho výkupnou silou“ (Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 13).

5„Manželské páry mají milost svého stavu – svátostnou milost –, aby mohli uplatňovat všechny lidské a křesťanské ctnosti soužití: vzájemné pochopení, dobrou náladu, trpělivost, odpuštění, jemnost ve vzájemném styku“ (*Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 108).

6 „Opravdová manželská láska je pozdvižena k účasti na božské lásce; vykupitelskou silou Kristovou a spásným působením církve se usměrňuje a obohacuje, aby manželé byli účinně vedeni k Bohu a dostalo se jim pomoci a posily v jejich vznešeném úkolu otce a matky“ (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 48).

7Jan Pavel II., *Familiaris consortio*, 56.

8Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 23.

2. Slavení manželství

Manželství se rodí z osobního a neodvolatelného souhlasu manželů (srov. Katechismus, 1626). „Manželský souhlas je úkon vůle, kterým se muž a žena neodvolatelnou smlouvou sobě navzájem dávají a přijímají za účelem vytvoření manželství“ (Kodex kanonického práva, 1057 §2).

„Církev obvykle vyžaduje, aby její věřící slavili manželství formou, kterou k tomu stanovila“ (Katechismus, 1631). Proto „jsou platná pouze ta manželství, která se uzavírají před místním ordinářem nebo farářem anebo před knězem či jáhnem delegovaným od jednoho z nich, a také před dvěma svědky podle předpisů následujících Kánonů“ Kodexu kanonického práva (Kodex kanonického práva, 1108 §).

Toto rozhodnutí vysvětluje různé důvody: svátostné manželství je liturgický úkon; uvádí do *ordo* – církevního stavu, vytváří práva a povinnosti v církvi, mezi manželi a vůči dětem. Protože je manželství životní stav v církvi, je třeba, aby o něm byla jistota (odtud povinnost mít svědky); veřejný charakter souhlasu chrání „ano“, které bylo jednou dáno, a pomáhá zachovávat mu věrnost (srov. Katechismus, 1631).

3. Základní vlastnosti manželství

„Podstatnými vlastnostmi manželství jsou jednota a nerozlučnost, které v křesťanském manželství nabývají zvláštní stálosti z důvodu svátosti“ (Kodex kanonického práva, 1056). Muž a žena, „kteří díky manželskému svazku „nejsou už dva, ale jedno tělo“ (Mt 19,6)... Toto důvěrné sjednocení, jakožto vzájemné darování dvou osob, a také dobro dětí vyžaduje úplnou manželskou věrnost a důrazně požaduje jejich nerozlučnou jednotu“.⁹

„Jednota manželství, kterou Pán potvrdil, se také jasně projevuje stejnou osobní důstojností ženy i muže, kterou je třeba uznávat ve vzájemné a plné lásce.“ Polygamie (mnohoženství) odporuje této stejné důstojnosti a manželské lásce, jež je jediná a výlučná“ (Katechismus, 1645).

„Ježíš ve svých kázáních jednoznačně učil, jaký je původní smysl spojení muže a ženy, jak je chtěl Stvořitel na počátku: dovolení zapudit vlastní manželku, které dal Mojžíš, byl ústupek zdůvodněný tvrdostí jejich srdce. Manželské spojení muže a ženy je nerozlučitelné: sám Bůh je uzavřel. „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ (Mt 19,6)“ (Katechismus, 1614). Prostřednictvím svátosti, již křesťanští manželé projevují a mají podíl na tajemství jednoty a plodné lásky mezi Kristem a církví (Ef 5, 32), nabývá nerozlučitelnost nového a hlubšího smyslu a posiluje původní pevnost manželského svazku, takže „manželství uznané a dokonané (*ratum et censumatum*) nemůže rozloučit žádná lidská moc a z žádného důvodu kromě smrti“ (Kodex kanonického práva, 1141).

„Rozluka je těžké provinění proti přirozenému zákonu. Osobuje si právo zrušit smlouvu, kterou manželé svobodně uzavřeli s tím, že budou žít jeden s druhým až do smrti. Rozluka porušuje smlouvu spásy, jejímž znamením je svátostné manželství“ (Katechismus, 2384). „Může se stát, že jeden z manželů je nevinnou obětí rozluky prohlášené podle občanského zákona; ten se pak neprohřešuje proti mravnímu příkazu. Je totiž značný rozdíl mezi manželem, který se upřímně snažil zůstat věrný svátosti manželství, a přesto je nespravedlivě opuštěn, a mezi tím, který svým těžkým proviněním zničí kanonicky platné manželství“ (Katechismus, 2386).

„Nastávají však situace, kdy se společné soužití manželů stává z nejrůznějších příčin prakticky nemožným. V takových případech církev připouští *tělesné oddělení* manželů a ukončení společného bydlení. Manželé nepřestávají být před Bohem manželem a manželkou; nemají volnost uzavřít nový svazek. V této tíživé situaci by bylo nejlepším řešením smíření“ (Katechismus, 1649). Pokud je po oddělení „občanský rozvod jediným možným způsobem, jak zajistit určitá oprávněná práva, jako je péče o děti nebo ochrana majetku, je možné se s tím smířit a není to pak nějaká mravní vina“ (Katechismus, 2383).

Pokud je po rozluce uzavřen nový svazek, ač uznaný občanským zákonem, pak „manžel nebo manželka žijí ve stavu veřejného a trvalého cizoložství“ (Katechismus, 2384).

92. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 48.

Rozvedení, kteří uzavřeli nový sňatek, sice nadále patří do církve, nemohou však přijímat eucharistii, neboť jejich životní stav a podmínky jsou v objektivním rozporu s nerozlučitelným poutem lásky mezi Kristem a církví naznačeným a aktualizovaným v eucharistii. „Svátost smíření, která otevírá cestu k svátosti eucharistie, může být udělena jen těm, kdo litují, že porušili znamení smlouvy s Kristem a věrnosti k němu, a jsou upřímně ochotni žít tak, že to už nebude v rozporu s nerozlučitelností manželství. Konkrétně to znamená, že nemohou-li se muž a žena z vážných důvodů – například kvůli výchově dětí – rozejít, jak by byli povinni, zavážou se, že budou žít v úplné zdrženlivosti, totiž že se zdrží úkonů, které jsou vyhrazeny manželům.“¹⁰

4. Odpovědné rodičovství

„Svou přirozenou povahou jsou manželství a manželská láska zaměřeny k plození a výchově dětí, což je vrchol a koruna manželské lásky.“ „Děti jsou jistě nejvzácnější dar manželství a svým rodičům přinášejí velmi mnoho dobrého. Sám Bůh, který řekl: ‚Není dobré, aby byl člověk sám‘ (Gn 2,18), a který ‚na začátku učinil lidi jako muže a ženu‘ (Mt 19,4), chtěl jim dopřát nějakou zvláštní účast na svém díle stvoření, a proto muži a ženě požehnal slovy: ‚Plodte a množte se‘ (Gn 1,28). Proto správné pěstování manželské lásky a celý způsob rodinného života, jenž z něho vzniká — ostatní cíle manželství se tím nechtějí snižovat —, vyúsťují v pevné odhodlání manželů spolupracovat s láskou Stvořitele a Vykupitele, který skrze ně stále rozšiřuje a obohacuje svou rodinu“ (Katechismus, 1652).¹¹ Proto „z manželů, kteří takovým způsobem splňují Bohem svěřený úkol, je třeba zvláště připomenout ty, kteří po uvážení a společné dohodě velkodušně přijímají a náležitě vychovávají i početnější potomstvo“.¹²

Pojetí rodiny předkládané současnou panující kulturou odporuje početné rodině a je ospravedlňováno ekonomickými, společenskými, zdravotními a jinými důvody. Avšak „opravdová vzájemná láska přesahuje společenství manžela a manželky a přenáší se na jejich přirozené plody, děti. Sobectví naopak takovou lásku snižuje na pouhé uspokojování pudů a ničí vztah, který spojuje rodiče a děti. Jen těžko se někdo bude cítit dobrým synem – opravdovým synem – svých rodičů, když si bude myslet, že přišel na svět proti jejich vůli: že se nenarodil z čisté lásky, ale z neopatrnosti nebo kvůli chybnému propočtu. Řekl jsem, že počet dětí není sám o sobě rozhodující. Avšak jasně vidím, že útoky na početné rodiny pramení z nepřítomnosti víry: jsou produktem společenského prostředí, které není schopno pochopit velkodušnost a snaží se zakrýt sobectví a některé hanebné praktiky zdánlivě altruistickými motivy“.¹³

I přes velkorysou otevřenost k rodičovství se manželé mohou ocitnout v situaci, „kdy se alespoň dočasně nemůže zvětšovat počet dětí a jen s obtížemi se přitom dá zachovat věrná láska a plné životní společenství“.¹⁴ „Jestliže tedy existují spravedlivé důvody, podmíněné fyzickým nebo duševním stavem manželů nebo vnějšími okolnostmi, aby byl mezi narozením dětí odstup, církev učí, že tehdy se manželé mohou přidržet přirozených rytmů, které mají vztah k plodivým funkcím, a užívat manželství jen v obdobích neplodných a regulovat tak porodnost.“¹⁵

10Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 84. Srov. Benedikt XVI., ap. exh. *Sacramentum caritatis*, 22–II–2007, 29; Kongregace pro nauku víry, List o eucharistickém přijímání rozvedenými věřícími, kteří uzavřeli nový sňatek, 14–IX–1994; Katechismus, 1650.

11„Manželé vědí, že plněním úkolu dávat život a vychovávat – což je třeba považovat za jejich vlastní poslání – se stávají spolupracovníky lásky Boha stvořitele a jakoby jejími tlumočníky (...). Křesťanští manželé tedy oslavují Stvořitele a usilují o dokonalost v Kristu, když s důvěrou v Boží prozřetelnost a s duchem oběti velkomyslně, s lidskou a křesťanskou odpovědností plní úkol plození“ (2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 50).

12Tamtéž.

13Sv. Josemaría, *Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 94. „Život manželů má být veden upřímnou a ryzí láskou a radostným přesvědčením, že budou mít tolik dětí, kolik jim Bůh umožní, a když to bude nutné, zřeknou se osobních příjemností a budou věřit v Boží prozřetelnost. Je-li Boží vůle, aby rodina měla hodně dětí, je to záruka štěstí a spokojenosti, i když svedení zastánci hédonismu tvrdí opak“ (Sv. Josemaría, *Jít s Kristem*, 25).

142. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 51.

15Pavel VI., *Humanae vitae*, 26–VII–1968, 16.

„Každé jednání s úmyslem před manželským stykem nebo při něm nebo při rozvíjení jeho přirozených následků zabránit početí – ať se jedná o cíl nebo prostředek,“ je vnitřně špatné.¹⁶

I když je cílem pozdržení dalšího početí, je mravní hodnota manželského styku uskutečněného v neplodném období ženy jiná než styk s použitím antikoncepčních prostředků. „Manželský styk totiž, zatímco svojí vnitřní povahou spojuje manžela a manželku nejužším poutem, činí je také schopnými zplodit nový život podle zákonů vepsaných do samotné přirozenosti muže a ženy. Jsou-li oba tyto podstatné aspekty – aspekt sjednocení a plození – zachovány, manželský styk si zcela uchovává smysl pravé vzájemné lásky a své zaměření k nejvznešenějšímu úkolu, k němuž je člověk povolán – rodičovství.“¹⁷ Užíváním antikoncepčních prostředků je vylučován plodící význam manželského styku; užívání manželství v neplodných obdobích ženy respektuje neoddělitelné spojení sjednocujících a plodících významů lidské sexuality. V prvním případě dochází k činu zabraňujícímu plození a z manželského styku je vyřazena vlastní potencialita zaměřená na plození; v druhém případě se upouští od užívání manželství v neplodných obdobích ženy, což samo o sobě nepoškozuje žádný další manželský styk v jeho plodné schopnosti ve chvíli jeho uskutečňování.¹⁸ Proto odpovědné rodičovství tak, jak o něm učí církev, v sobě nemá v žádném případě antikoncepční mentalitu; naopak odpovídá určité situaci vyvolané nastalými okolnostmi, které sami o sobě nebyly chtěné, ale došlo k nim, a které mohou s pomocí modlitby manžele a celou rodinu ještě více spojit.

5. Manželství a rodina

„Podle Božího plánu je manželství základem pro větší společenství, pro rodinu. Manželství jako instituce a manželská láska jsou určeny na plození a výchovu dětí a v tom je jejich naplnění.“¹⁹

„Stvořitel všech věcí určil manželský svazek za původ a základ lidské společnosti. Proto je rodina první a životodárnou buňkou společnosti.“²⁰ Tento specifický a výjimečný veřejný rozměr manželství a rodiny vyžaduje ochranu a podporu ze strany občanské autority.²¹ Zákony, které neuznávají základní vlastnosti manželství – rozvodové zákony – nebo ho staví na roveň s jinými formami nemanželských svazků – nesezdané soužití či svazky mezi lidmi stejného pohlaví –, jsou nespravedlivé: těžce poškozuji základ samotné společnosti, jenž má stát povinnost chránit a podporovat.²²

V církvi je rodina nazývána domácí církví, protože specifické spojení jejích členů má být „specifickým vyjádřením a uskutečněním tohoto církevního společenství“.²³ „Rodiče mají být slovem i příkladem prvními hlasateli víry pro své děti a v každém z nich mají podporovat jeho vlastní povolání, zvláště pozorně však duchovní povolání.“²⁴ „Otec rodiny, matka, děti, všichni

16Tamtéž, 14.

17Tamtéž, 12. Manželský styk vylučující jeden z jeho významů je vnitřně nespravedlivý: „Manželský styk vnucený jednomu z manželů bez ohledu na jeho stav a na jeho oprávněná přání není pravým projevem lásky a popírá i to, co od manželů právem vyžaduje mravní řád.“; neboli „projev vzájemné lásky, který narušuje schopnost předávat život, kterou do něho podle zvláštních zákonů vložil Bůh, Stvořitel všeho, odporuje jak božskému záměru, který představuje normu manželského spojení, tak vůli prvního Autora lidského života. A proto když někdo užívá tohoto Božího daru, a přitom třeba i částečně maří jeho význam a jeho účel, jedná proti přirozenosti muže a ženy a proti jejich nejintimnějšímu vztahu, a tudíž se vzpírá také Božímu záměru a jeho svatě vůli“ (tamtéž, 13).

18Srov. Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 32; Katechismus, 2370. Potlačení plodícího významu manželského styku s sebou nese vyloučení jeho sjednocujícího významu: „Odmítnutí otevřenosti pro život a také zfalšování vnitřní pravdy manželské lásky, která je povolána k sebeodevzdání celé osoby“ (ap. exh. *Familiaris consortio*, 32).

19Tamtéž, 14.

20Tamtéž, 42.

21„Rodina je přirozený a základní prvek společnosti a má právo na ochranu ze strany společnosti a státu“ (OSN, *Všeobecná deklarace o lidských právech*, 10–XII–1948, čl. 16).

22Srov. Papežská rada pro rodinu, *Rodina, Manželství a nesezdaná soužití*. Vatikán 2000; Kongregace pro nauku víry, *Úvahy o projektech zákonného uznání svazků homosexuálních osob*. Vatikán 2003.

23Jan Pavel II., konst. *Familiaris consortio*, 21.

242. vatikánský koncil, konst. *Lumen gentium*, 11.

členové rodiny vykonávají přednostním způsobem křestní kněžství přijímáním svátostí, modlitbou a děkováním, svědectvím svatého života, odříkáním a činorodou láskou. Rodina je tak první školou křesťanského života a školou bohatěji rozvinutého lidství. Zde se učí vytrvalosti v práci i radosti z ní, učí se bratrské lásce, velkodušně odpouštět a především uctívat Boha prostřednictvím modlitby a oběti vlastního života“ (Katechismus, 1657).

Rafael Díaz

Základní použitá literatura

- Katechismus katolické církve, 1601–1666; 2331–2400
- 2. vatikánský koncil, konst. *Gaudium et spes*, 47–52.
- Jan Pavel II., ap. exh. *Familiaris consortio*, 11–16.

Doporučená literatura

- *Rozhovory s mons. Escrivou de Balaguer*, 87–112.
- Sv. Josemaría, Manželství, křesťanské povolání. *Jít s Kristem*, 22–30
- Miras J.–Bañares, J. I., *Manželství a rodina*, Axis – spolek pro dobrou literaturu, Brno, 2014.